

רקוויאם לפרדי

בית-המשפט זיכה אותו מרוב האשמות, ורן אותו לעונש מאסר סבילי. אך בצאתו חופשי מבית-המשפט, נעצר עליירי הגסטאפו ובילה את שבע השנים הבאות במחנהריכו. בנס יצא חי. אולי היה אף בליבו של היטלר כבוד סמוי לאדם זה. אחרי המלחמה חזר נימלר לפעילותו הכנסייתית, עד למותו. רקע זה מעניק משמעות מיוחדת לוודוי, שצוטט עליירי המרואיי של עברו. נימלר לא ניסה רק לתמצת את נסיוןחייו, אלא גם להשמיע עוורה לעתיד, לאורחי כל הארצות העומדים מול סכנת הפאשיזם.

גמל עיוור

מדוע הולכים שני שחקנים מעולים ועושים סרט אידיוטי. שבו מושקעים מיליונים. תחת לעשות בפרוטות סרט טוב? לך תדע.

הלכתי לראות את הבטלנים מאישר. מופיעים בו וורן ביטי ודסטין הופמן, שני שחקנים שאני אוהב. סרט ששניים אלה משחקים בו לא יכול להיות רע.

לא? ועוד איך? זהו ניסיון עלוב לעשות קומדיה מטורפת. אבל העולם כבר ראה אלף קומדיות מטורפות טובות יותר, שנוגות יותר. העלילה נראית כאילו הועתקה מסרט ישן של האחים מארקס. אבל אז זה היה חרש. היום זה שרוף.

שני אמריקאים, זמרים-מלחינים, מזרמנים לארץ ערבית הוזמה למרוקו. הם נקלעים לתככים בין הסייאיאי והמורדים. גרושו מארקס היה עושה את זה טוב. הופמן אינו גרושו מארקס. גם לא וורן.

זה ממש כואב. לזכור כי וורן שיחק את ריד באפוס — אדומים. וכי הופמן גילם את הגיבור הטראגי בחומו של סוכן. כאן הם משתטים.

אמרתי לעצמי: סרט כליכר רע, מוכרח להיות בו מסר עמוק כלשהו. חיפסתי אותו. מצאתי. הסייאיאי רע. גם המורדים רעים. ממש תגלית.

בימינו אי אפשר עוד לעשות סרטים כאלה. בימינו אי אפשר גם לקרוא לערבי בשם הפרטי "עבדול". בימינו יודע גם אחרון הכסילים בהוליווד שעבדול אינו שם פרטי, אלא עבד-אל, כלומר "העבד-של...". ואחרי קידומת זו מוכרח לבוא אחד מ-99 התוארים של אללה.

הדבר המצחיק ביותר בסרט הוא גמל עיוור. ההדחחה. ממש גמל עיוור. מצחיק לאללה!

בעיר האסורה

כשיצאתי מן ההקרנה של הסרט הקיסר האחרון. היתה לי לרגע הרגשה של אובדן ההתמצאות, כאילו חורתי זה עתה מחול.

זה מעיד על הסרט. הוא לוכד את הצופה מן הרגע הראשון ומעביר אותו לפקין. הוא פורש לפניו פנורמה מרהיבה של 60 שנה בתולדות סין — החל מסוף שילטון הקיסרות-האם בראשית המאה ועד למהפכת המישמרות האדומים. כחוט-השני לסרט משמש גורלו של איש תמים, שהמיקרה העיוור הועיד לו תפקיד של סטטיסט היסטורי. זהו פו יי, הקיסר האחרון של סין, שהומלך כפעוט בן 3, הודח כנער בן 8, ואחר-כך חי בכלוב-הזהב של ארמונו, בעיר האסורה שבפקין, בחברת שתי נשותיו.

השושלת הסינית הזאת באה ממאנצ'וריה, איזור-הספר הצפוני של סין. כאשר הרפובליקאים של צ'אנג קיי-שיק גירשו לבסוף את הקיסר המודח מארמונו, אימצו אותו היפאנים וניצלו אותו למטרותיהם. כחלק מתוכניתם לשיעבוד אסיה הפכו היפאנים את מאנצ'וריה למדינת-חסות שלהם והמליכו עליה את פו יי, שהפך קוויזלינג לכל דבר. בתום מלחמת-העולם השתלטו הסובייטים על המדינה, לכדו את הקיסר-הבובנה והסגירו אותו ליד הקומוניסטים הסיניים. הקיסר בילה 10 שבועות בכלא, שוחרר, היה לגנן אלמוני בפקין ונפטר ב-1967.

סיפור אומיתי. חלקים ממנו זכורים לי מיומני-הקולנוע. זה יכול היה להיות עוד סרט סטטיסטי-סינרטי. אך ברנארדו ברטולוצ'י

פו יי (בסרט)

האיטלקי יצר סרט זה בשיתוף-פעולה עם ממשלת-סין, וכך נוצר איוון מסויים. מנהלה-הלא נלובש צורה אנטישית, ואילו המי שמרות האדומים — הזכורים כיום לדיראון גם בסין הקומרניסטית — מתוארים כקנאים הרסניים.

הכל אמין למדי. היפאנים נראים בעיניים סיניות: שתל-טניים, רצחניים, גסירות. העללי לה אינה חשובה כליכר, למרות שהיא נוגעת ללב. בעיני מרבית הצופים, המאורעות נראים מסתם רחוקים וחסרי-חשיבות.

היסטוריה. אבל הקסם המיוחד של סרט זה הוא כפריסת הפנורמה הסינית, המינהגים, האנוכיות, הפאר, התלבושות, המוסיקה. אינני יודע מהו הדבר המקסים כליכר בתרבות הסינית. הסרט הזה עוור לנו לחוש בקסם הזה, החמקני כליכר.

יתכן שהסצינה היפה ביותר היא אירוטית: הקיסר הבתול ושותי נשותיו מתעללים בפצע האשונה. מתחת לסריני משי. למעשה אין רואים דבר. הדימיון משלים את החסר. פורנוגרפיה אמיתית.

האמריקאית. זה הצטבר. כעבור כמה חודשים, חלה תזווה ממשית. עכשיו כבר לא נותרה לאיינוהואר ולדאלס ברירה. הם נאלצו להיענות בחיוב ליוזמות הסובייטיות לסיום המלחמה הקרה, כי רעת-הקהל תבעה זאת.

זהו השיעור שקיבלתי. כעבור כמה זמן הביס ג'ון קנדי, שסימל את הגישה החדשה, את ריצ'ארד ניקסון, שנחשב כאנטי-קומוניסט מושבע. נחתם ההסכם הראשון לאי-הפצת הנשק הגרעיני. התחיל הדוטנט.

אחר-כך הדיחו את הרושצ'וב, ויורשו קילקלו קצת את המישחק. אבל עכשיו בא גורבצ'וב, ומיישם מחדש את המתכון של ניקיטה. יוזמות. הכרות. ראינות. פרסטרויקה. גלאסנוסט. שיחרור אסירי-ציון. שיפור יחסים. הכל בזיל הוול.

שנה-שנתיים של פעולה שיטתית, והנה נאלץ רונלד רגן, מלך האנטי-קומוניסטים, את ריצ'ארד ניקסון, שנחשב כאנטי-קומוניסט מקורי, אנשי הימין הליברלי, והמתקבלת בברכה עליירי יריביו כקונגרים. כשם שאנוור אל-סאדאת הרחיב את מנחם בגין לפעול בניגוד לכל הנטיות הטבעיות שלו.

מסקנה: אתה יכול להכתיב ליריבך את התנהגותם. אתה יכול לכוון במעשיך את דעת-הקהל שלהם. אם יש לך שכל. אם אתה יודע איך.

או כמו ששאל אותו גוי, שאולי היה יהודי: מה קרה לשכל של היהודים?

מפקד הצוללת

בראיון המרתק של רם עברון עם הגאון הצעיר, יליריאראן, הוזכר כבר-כך אגב גם שמו של הכומר נימלר.

אותו נימלר כתב את השורות המרגשות: "הם באו לקחת את היהודים. אני לא הייתי יהודי. לכן לא הרמתי את קולי." / הם באו

אורי אבנרי

יונתן אישי

לקחת את הקומוניסטים. אני לא הייתי קומוניסט. לכן לא הרמתי את קולי. / הם באו לקחת את פעילי האיגוד המיקצועי. אני לא הייתי פעיל באיגוד המיקצועי. לכן לא הרמתי את קולי. / הם באו לקחת אותי. לא נותר מי שיכול היה להרים קול למעני."

מאחורי השורות רבות-העוצמה האלה מסתתר סיפור מרתק. מרטין נימלר היה גיבור-מלחמה. במלחמת-העולם הראשונה היה אחד ממפקדי-הצוללות האגדתיים, שריתקו את דימיון העם הגרמני.

אחרי המלחמה הצטרף לזמנמה לאחד "הגייסות החופשיים" — צבאות פרטיים של חיילים גרמניים משוחררים, שלחמו באירופה המזרחית נגד הקומוניסטים, הפולנים ועוד. מתוך הגופים האלה קמו לאחרי-כך פלוגות-הסער הנאציות.

לאחרי-כך שנה נימלר את טעמו, "חזר בתשובה", והיה לכומר. בעזרת עברו עזרה-הילהה, היה לאחד ממנהיגי הציבור הפרוטסטנטי.

כאשר עלה אדולף היטלר לשילטון, קיבל גם נימלר את פניו בהתלהבות. שנות הרפובליקה של ויימאר נראו לו כתקופת-חושך.

אין זה כליכר מפליא, אם לוקחים בחשבון כי מייסד התנועה הפרוטסטנטית, מרטין לותר, היה אנטי-שמי פרוץ, שתבע לגרש את היהודים, לשרוף את בתי-הכנסת ולהחרים את רכושם. הוא גם תבע להוציא להורג בעיניים את האכרים המיסכנים, שהתקוממו נגד מיטטר העריצות והריכוז של האצילים בימי "מלחמות האכרים".

אבל מצפוננו של נימלר לא יכול היה להשלים עם האנטי-שמיות, מתנות-הריכוז ודיכוי אנטי-הכמורה המרדניים. ככל שגבר הטרור הממלכתי הנאצי, כן גברה רווחת-המרד של גיבור אותנטי זה. הוא גינה את הכמרים ששיתפו פעולה עם השילטון, מחו על הגזענות, פנה אל היטלר עצמו בדבריי-תוכחה קשוחים. ביוני 1937 נשא בכנסיה שלו, שהייתה מלאה עד אפס מקום, דרשה אחריונה: "איננו מוכנים לשתוק לפי דרישת אדם, כאשר אלוהים מצווה עלינו להרים את קולנו!" כעבור כמה ימים נעצר והועמד לדין.

כולנו קראנו לה פררי. היא היתה מיוחדת. אך אינני מסוגל להגדיר במה בדיוק היה ייחודה.

היא לא היתה אינטלקטואלית. לא היה טעם לרבר איתה על פוליטיקה ועל הפילוסופיה של עימנואל קאנט.

על מה דיברנו בעשרות שעות של שיחה פשוט מאוד: היא היתה משעשעת. היא היתה טובה. היא היתה ישרה. היא היתה עלוזה. היא גם היתה. ברור-כלל. קצת שיכורה.

את המועדון הראשון שלה פתחה במרתף שלידי ביתי. אחרי הצות, כשהייתי מסיים את עבודתי, הייתי יורד אליה לעתים או קרובות ושותה כוס אחת או שתיים. אפשר היה לשתות ליד הבר. אפשר היה לשבת ולקשי-קיש עם אנשים מעניינים. אפשר היה לרקוד.

כשעברה למקום חדש, בסוף הירקון, הלכנו אחריה. כאשר פתחה את הפאב בפרישמון, ליד הטילת, באנו עימה. מכיוון שגם היא וגם בעלה היו אדריכלים, היו כל המקומות מסודרים בטוב-טעם.

היא היתה המארחת המושג-למת. ידעה מתי רצית להיות לבד. ומתי בא לך לגלגל עימה. שיחה. היתה לה אינטואיציה בכניי-אדם. היא הכירה אותם. עבר זמן עד שתפסתי כי מתחת למעטה העליון מסתתר אדם עצוב. עוד לפני שנחלה כישלון חרוץ במועדון האחרון שלה, ולפני שבעלה לקח בסרטן ולבסוף נפטר מול עיניה, כבר היתה מלאנכולית. האלכוהול היה דרך הבריחה. דרך של התאבדות.

פרדי סימלה את חייה-הלילה של תל-אביב בשנות ה-60. עידן זה הגיע לקיצו ביום-הכיפורים 1973. כאשר השכול שרר בבתים כה רבים. לא הלכנו למועדוני-לילה. ואז, איכשהו, נגמלתי בכלל ממינהג זה. אחרי המלחמה לא חזרתי לבלות כפי שעשיתי קודם לכן. וכמוני. אני מניח, רבים.

כא דור חדש של פאכים, סיגנון אחר. פשוט יותר. וולגארי יותר. נפתחו מועדונים "אכסקלוסיביים" של נובורישים ומעלימימס למיניהם. לא היה עוד מקום לגברת אירופית. בעלת קלאסה.

לכן התבודדה. הסתתרה. שתתה. עד מוות.

פרדריקה

המתכון של ניקיטה

מיכאל גורבצ'וב הגיע השבוע לרמת-הפופולאריות של רונלד רגן. הוא דופק את "התיקשורתן הגדול" במישחקו שלו ובמיגרש הביתי שלו. אחרי דור שלם של סירות-טלוויזיה אנטי-סובייטיות, סרטים אנטי-סובייטיים, נאומים ומאמרים וספרים אנטי-סובייטיים.

איך הוא עשה את זה? מה המתכון שלו? אני יודע. מפני שקיבלתי שיעור ישר מפי הסוס. אולי כבר סיפרתי את זה פעם. מה אפשר לעשות.

זה היה בסוף ימי הנשיאות של דרוויט איינוואואר, ב-1959. הוזמנתי לאיזה נשפי-צדקה במלון ולנדוויף-אסטוריה במנהאטן. השאלה לי טאקסידו ופרפר שחור, והלכתי. הושיבו אותנו מסביב לשולחנות עגולים גדולים.

אחרי הנאומים התחילו לנגן, וכל באי-הנשף קמו לרקוד. נשארתי יושב ליד השולחן שלי (אינני רקדן מייודע-מה, וגם כאתי בלי בת-לווייה). ישבתי לבדי. לבדי, זאת אומרת, חוץ מאיש אחד, ככך 50.

שתינו. וודקה אחת או שתיים. התחלנו לשוחח. הצגתי את עצמי. עיתונאי מישראל. הוא הציג את עצמו. הציר של הרפובליקה העממית הרומנית. אז היא היתה עדיין גרורה גמורה של מוסקווה.

אתם היהודים? אמר איש, וקצת חשדתי בו שגם הוא בן ברית, למייד היתה הכי הכמים בעולם. אז איך זה הפכתם בישראל כליכר מטומטמים?

שאלתי למה הוא מתכוון. "היחס שלכם לערבים", השיב. "בלי שכל. מדוע אתם לא עושים איתם שלום?"

האיש לא ידע מי אני, ומהן דיעותי. שאלתי בסקרנות: "איך היית אתה עושה את זה?"

ומכאן באה הרצאה, בעזרת עוד כמה כוסיות: תלמדו מן הרוסים. הם יודעים איך עוסקים את זה.

הנה, ניקיטה חרושצ'וב הגיע לידי המסקנה שהמלחמה הקרה אינה טובה לארצנו. הוא החליט לשים לה קץ. מה עשה? שיגר אגרת לאיינוהואר? פנה לג'ון פוסטר דאלס (ואו שרה-החוף האמריקאי, שונא-קומוניסטים ברם)?

בטח שלא. הרי זה היה ביזבזו זמן. או מה עשה? נקט אלק ואתח יוזמות קטנות.

בבוקר הזמין מישלחת של חיילים בריטיים משוחררים למיפגש עם ותיקי-המלחמה הרוסיים בסטאלינגראד, כדי לחגוג את הניצחון המשותף. בצהריים כתב ללישכת-המיסחר בטוקיו ואמר טובה לארצנו. הוא החליט לשים לה קץ. מה עשה? שיגר אגרת לאיינוהואר? פנה לג'ון פוסטר דאלס (ואו שרה-החוף האמריקאי, שונא-קומוניסטים ברם)?

בטח שלא. הרי זה היה ביזבזו זמן. או מה עשה? נקט אלק ואתח יוזמות קטנות. בבוקר הזמין מישלחת של חיילים בריטיים משוחררים למיפגש עם ותיקי-המלחמה הרוסיים בסטאלינגראד, כדי לחגוג את הניצחון המשותף. בצהריים כתב ללישכת-המיסחר בטוקיו ואמר טובה לארצנו. הוא החליט לשים לה קץ. מה עשה? שיגר אגרת לאיינוהואר? פנה לג'ון פוסטר דאלס (ואו שרה-החוף האמריקאי, שונא-קומוניסטים ברם)?

בטח שלא. הרי זה היה ביזבזו זמן. או מה עשה? נקט אלק ואתח יוזמות קטנות. בבוקר הזמין מישלחת של חיילים בריטיים משוחררים למיפגש עם ותיקי-המלחמה הרוסיים בסטאלינגראד, כדי לחגוג את הניצחון המשותף. בצהריים כתב ללישכת-המיסחר בטוקיו ואמר טובה לארצנו. הוא החליט לשים לה קץ. מה עשה? שיגר אגרת לאיינוהואר? פנה לג'ון פוסטר דאלס (ואו שרה-החוף האמריקאי, שונא-קומוניסטים ברם)?